

Ahmet Âlim Efendi (1874-1930)

Kuvayı Milliyeci ilim adamı, sanatçı.

Manisa Müftüsü, Kuva-yı Milliyeci, şair, bestekâr, neyzen. Ahmet Âlim Efendi, 1874 yılında Manisa'da dünyaya geldi. Manisa'da Hocasâdeler olarak bilinen, Müderris Esseyid Ahmed Efendi oğulları ailesine mensuptu. Müderris Esseyid Ahmed Efendi'nin oğlu Esseyid Mehmed Efendi (öl. 1836), Hayrullah kızı Fatıma Hoca ile evli olup, Şerife Havva Hoca ve Şerife Hadice Hoca ve Esseyid Ahmed Âlim Efendi adlarında üç çocukları vardı.

Esseyid Ahmed Âlim Efendi, Müftü Ahmet Âlim Efendi'nin dedesiydi ve Manisa'nın XIX. Yüzyılda yetiştirdiği din bilginlerindendi. 3 Mart 1824 tarihinde Göktaşlı Camii Medresesi'ne müderris tayin olundu. Muradiye Medresesi'nde müderrislik yaptı. Manisa Müzesi hat koleksiyonunda, kendisine ait 1838 tarihli ve kendisinden alınmış 1850 tarihli icazetnameler bulunmaktadır.

Esseyid Ahmed Âlim Efendi'nin oğlu Mehmed Ârif Efendi, 15 Ekim 1853 tarihinde kırk medresesinden çıktı ve kendisine birinci dereceden mecdiye nişanı verildi. Ayrıca *ibtidâ-i hâricî* rütbesiyle Bursa'daki İbn Keyvan Bey Medresesi'ne müderris tayin edildi. Bursa'dan sonra tekrar Manisa'ya döndü ve Muradiye Medresesi'nde uzun yıllar müderrislik yaptı. Mehmed Ârif Efendi müderrisliğin yanında mahkeme üyeliği de yaptı. Manisa Müzesi hat koleksiyonunda 1872 yılında verdiği bir icazetname, hattat olduğunu göstermektedir.

Mehmed Ârif Efendi, Manisa'da müftülük yapmış birkaç mensubu bulunan, Hacı Evliyazâde ailesinden Zahide Hanım'la evlendi. Zahide Hanım, Manisa Müftülüğü görevinde iken, 5 Mart 1884'te vefat eden, Ali Rıza Efendi'nin kızıydı. Mehmed Ârif - Zahide çiftinin Ahmet Âlim ve Zehra adlı iki çocukları oldu.

Ahmet Âlim Efendi, Manisa Şehri Körhane mahallesi nüfusuna kayıtlıdır. Nüfus kaydında doğum tarihi 1874, ölüm tarihi 13.12.1930 şeklindedir. Babasının adı Ârif, annesinin adı Zahide olarak belirtilmektedir. Nüfus kütüğüne kayıt tarihi ise 14 Ocak 1926'dır. 1922 yılında Yunanlılar şehri terk etmeden önce yaktıkları için nüfus kütükleri 1926'da yeniden oluşturuldu. 1934 yılında kabul edilen soyadı kanunundan sonra yeni harflerle oluşturulmuş olan nüfus kütüğünde, Âlim Efendi'nin soyadı Irmak olarak yer almaktadır. Öldüğünde ikinci eşi ve üvey çocuklarıyla yaşadığı için, üvey çocukları tarafından alınan Irmak soyadı, nüfus kaydına eklenmiştir.

Ahmet Âlim Efendi iki evlilik yaptı. İlk eşi Fatma Hanım, Manisa Belediye başkanlarından Hacı Lütfullah Efendi'nin kızıdır. Âlim Efendi'nin Fatma Hanım'la evliliğinden sırasıyla; Nimetullah (Çelebi), Ârif (Özbilge), Rukiye (Doğrusoy) ve Şekip (Özbilge) adlı dört çocuğu dünyaya geldi. İlk eşi Fatma Hanım 1916 yılında vefat ettikten sonra, ikinci evliliğini Hacı Lütfullah Efendi'nin dul ve iki çocuklu diğer kızı Ayşe Hanım'la (1873-1958) yaptı. İkinci evliliğinden çocuğu yoktur.

Meşihat Arşivi'ndeki dosyasında yer alan, "Bâb-ı Fetva Sicil Müdüriyeti" başlıklı sicil belgesindeki bilgilere göre;

Ahmet Âlim Efendi (1874-1930)

İlköğrenimini ve Kur'an hıfzını Manisa'da tamamladıktan sonra, yine Manisa'da Müderris Ali Rıza Efendi'den Arapça dersleri almaya başladı. Ali Rıza Efendi'nin ölümü üzerine, dönemin Manisa Müftüsü olan Hacı Evliyazâde Mehmet Emin Efendi'den aldığı derslerle Arapça öğrenimini tamamlayarak icazetname aldı. Ardından, eğitimini tamamlamak için İstanbul'a gitti ve Bayezid dersiâmlarından Çarşambalı Hacı Ahmed ve Fatih dersiâmlarından Dağistanlı Hulusi Efendilerin derslerine devam etti. Hacı Ahmed Efendi'den Ulûm-ı Âliye ve Â'liye icazetnamesi (1901), Daire-i Meşihat İmamı Hafız Mustafa Ragıb Efendi'den ise Aşere ve Takrib icazetnamesi aldı (1902). Arapça konuşup yazabildiği gibi, Farsça'ya aşinadır.

Âlim Efendi henüz 24 yaşında iken Muradiye İç Medresesi'nde müderristi. Salname kayıtlarına göre, 1898 ve 1899 yıllarında 21, 1900 ve 1903 yıllarında ise 12 öğrencisi vardı. 1901 ve 1902 yıllarında, öğrenim için İstanbul'daydı.

1908 yılına ait Aydın salnamesine göre, Hafız Âlim Efendi Saruhan Sancağı Maarif Komisyonu Reisiydi. İlk memuriyeti "Manisa Sancağı Fetva Müsevvidliği" (Müftü Yardımcılığı) idi. Âlim Efendi müsevvidlik görevine, 200 kuruş maaşla, 17 Şubat 1910 tarihinde tayin edildi. Bu görevi 14 Mart 1914 tarihine kadar, 4 yıl 25 gün sürdürdü.

Müftü yardımcılığından ayrıldığı tarihten, müftülük görevine atandığı 3 Haziran 1915 tarihine kadar, yani 1 yıl 2 ay 20 günlük dönemde, resmi bir görevi bulunmamaktadır. Arşivdeki dosyasında bulunan ve 11 Mayıs 1915 tarihini taşıyan müftülük seçimine ilişkin oy pusulalarında, Muradiye Medresesi Müderrisi olarak anılmaktadır.

Âlim Efendi'nin ikinci görevi "Manisa Sancağı Müftülüğü" idi. 3 Haziran 1915'te atandığı bu görevdeki maaşının 700 kuruş olduğu kaydedilmiştir. Manisa'da yapılan müftülük seçiminde, en çok oy alan üç aday arasındaydı. Göreve başlama tarihi 5 Temmuz 1915'ti. 1917 ve 1918 yıllarında Saruhan Sancağı Müftüsüydü.

Tarihi bir kişilik kazanması Mondros Mütarekesi ile başlayan, işgal tehlikesinin hissedildiği ve gerçekleştiği dönemdeki tutumu ile oldu. İlki 23 Ocak 1919'da İzmir'de Anadolu gazetesinde yayımlanan bir habere gösterdiği tepki oldu. Habere göre; Aya Fotini kilisesinde, yanında Yunan subayı bulunan bir papaz, yakında İzmir ve çevresinin Yunan ordusu tarafından işgal edileceğini ve bütün kuyuların Türk ve Müslüman ölüleriyle doldurulacağını söyledi. İzmir Metropolitisi Hrisostomos da diğer kiliselerde benzer sözler sarf etti. Bu haberler üzerine, aynı gün aralarında Müftü Âlim Efendi'nin de yer aldığı Manisa'nın ileri gelenleri, Padişah'a, Sadarete ve Ayan Meclisi'ne duruma açıklık getirilmesini içeren telgraflar çekti.

Âlim Efendi ve arkadaşlarının gönderdiği telgraflarda, Hükümetin bu yayınları tekzip etmemesinin tedirginliğe yol açtığı, Müslümanların ırz ve namuslarını koruma derdine düştükleri, İzmir ve çevresindeki bir buçuk milyona yakın halkın ancak yüzde onunun gayrimüslim olduğu, bu toprakların Yunanistan'a tesliminin kolay olmadığı, Türklerin meşru haklarını korumak için, mümkün olan her yola başvuracağı vurgulandı. Telgraflar, bütün halkın hükümetin cevabını beklediği, aksi takdirde, başlarının çaresine bakacakları belirtilerek bitirildi.

Bu telgraflara cevap gelmeyince, sesini daha da yükseltmek ihtiyacını hisseden Âlim Efendi ve arkadaşları, aynı makamlara daha ağır ifadeler içeren ve 25 Ocak 1919 tarihini taşıyan ikinci bir telgraf çekme yoluna gitti. İkinci telgraflar da cevapsız bırakıldı. Bu kez, 28 Ocak 1919 tarihinde üçüncü bir telgraf daha gönderildi. Öncekilere göre daha kısa olan bu telgrafta, muhtemel Yunan işgaline karşı, millet olarak ne yapılması gerekiyorsa onun yapılacağı vurgulanarak, durumun dikkate alınması istendi.

Bu telgraflardan sonra, Dâhiliye Vekâleti 2 Şubat 1919 tarihinde Aydın Valisi Nureddin Paşa'ya kısa bir yazı göndererek, Müftü Âlim Efendi ve arkadaşlarının 23 Ocak 1919 tarihli telgrafının değerlendirildiği belirtilmekte ve

kendilerine uygun şekilde güvence verilmesi istendi. Hükümet tarafından, ülkenin ve hukukunun korunması için, gerekli her türlü girişime başvurulmakta olduğu vurgulandı. Ayrıca bu konuların, kötü niyetlilere yakışır tarzda yayılarak, halkı etkilememesi de istendi.

Müftü Âlim Efendi, bu tarihten sonra ülkenin kaderiyle ilgili gelişmelerde hep ön planda yer aldı. Bu sıralarda İzmir’de vali Nurettin Paşa’nın teşvikiyle 4 Şubat 1919 tarihinde “Cemiyet-i İslâmiye” adıyla bir dernek kuruldu. Vatansever din adamları tarafından kurulan bu derneğin amacı Osmanlı Devleti’nin haklarını savunmaktı. Müftü Ahmet Âlim Efendi de bu derneğin Manisa şubelerini açtı ve diğer millî derneklere yardımcı olmaya çalıştı. Cemiyet-i İslamiye’nin gizli bir cemiyet olduğuna dair bilgiler de vardır.

Bu tarihten kısa bir süre sonra, Âlim Efendi İstihlâs-ı Vatan Cemiyeti’nin kurucuları arasında yer aldı. 11 Şubat 1919 tarihli bir habere göre; Manisa’da Hacı Mahmudbeyzade Kâni Bey, Karaosmanzade Nuri Bey, Müftüzâde İbrahim Efendi, Manisa Müftüsü Ahmed Âlim Efendi, Külahdaşzâde Rıza Bey ve Yavaşzâde Hasan Efendi tarafından, İstihlâs-ı Vatan Cemiyeti kuruldu. Cemiyet İzmir, Manisa, Aydın ve Denizli sancaklarını kapsayan Aydın vilayeti ahalisinin haklarını koruma amacıyla kuruldu.

Bir süre sonra, İzmir Müdâfaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti, İzmir’de, Türklerin hukukunu dünya kamuoyuna duyurmayı amaçlayan bir kongre toplanması kararı aldı. 17-19 Mart 1919 tarihlerinde toplanan kongreye, “*otuz yedi müftü, otuz yedi belediye reisi*” olmak üzere, toplam 165 kişi katıldı. Dönemin gazetelerinde isim verilmemekle beraber, 37 müftü arasında olması, kuvvetle muhtemeldir.

15 Mayıs 1919’da İzmir’in Yunanlılarca işgali üzerine, Saruhan/Manisa mutasarrıfı Hüsnü Bey bir beyanname yayınlamak suretiyle sükûnet tavsiyesinde bulundu. Buna rağmen, işgal endişesi yaşayanlar, 17 Mayıs 1919’da İtalya temsilciliğine bir telgraf göndererek, Manisa köylerindeki Rumlar tarafından Türklerin mallarının yağmalanmaya başlandığını bildirdi. Telgrafın altında imzası olanlardan birisi de Müftü Âlim Efendi’dir.

İzmir’in işgali Manisa’nın işgal tehlikesini artırdı. Müftü Âlim Efendi’nin de aralarında bulunduğu Manisa’daki millî cemiyet mensupları, işgal girişimine karşı önlem almaya; halkı uyarmaya karar verdi. Fakat Mutasarrıf Hüsnü Bey ve İngiliz temsilcisinin çabalarıyla direniş yanlıları etkisizleştirildi. Sonunda, Âlim Efendi’nin İstanbul’da bulunduğu sırada, 25 Mayıs 1919 günü Manisa işgal edildi.

Müftü Âlim Efendi, Manisa’nın Yunanlılar tarafından işgalinden birkaç gün önce, 20 Mayıs’ta beraberindeki din adamlarıyla İstanbul’a gitti. Amaçları, “*memleketin maruz bulunduğu tehlike hakkında İstanbul’daki makamlara bilgi vererek ricalarda bulunmak*”tı. Bu nedenle, 23 Mayıs 1919 tarihinde, Manisa’nın önde gelen isimleri tarafından, Sadarete çekilen ve işgal tehlikesini dile getiren telgrafın altında Âlim Efendi’nin ismi yoktur. Âlim Efendi telgrafın çekildiği ve Manisa’nın işgal edildiği tarihte İstanbul’dadır. Nitekim Bekir Sami Bey’in emir subayı Rasim imzalı 10 Haziran 1919 tarihli telgrafta, “*işgalden sonra İstanbul’dan avdet eyleyen Müftü’nün*” ifadesinin kullanılmış olması, bu durumu teyit etmektedir.

Âlim Efendi İstanbul’dan döndükten sonra, direniş yanlısı olmasına rağmen, Cemiyet-i İslâmiye yöneticisi olarak, Müslüman halkı yalnız bırakmamak için Manisa’da kaldı. Halkın karşılaşılabileceği baskı ve zulümden en kısa sürede haberdar olmak için, 50 mahalleden oluşan şehri beş bölgeye ayırdı ve her bölgenin imamından, meydana gelecek olaylar hakkında düzenli bilgiler almaya çalıştı. Bu bilgi, Âlim Efendi’nin iyi bir teşkilatçı olduğuna işaret ettiği gibi, İzmir ve Menemen’in işgalinde yaşanan faciaları dikkate alarak hareket ettiğini de düşündürmektedir.

Âlim Efendi, Müslüman halkın güvenini kazanmış bir dini önder olarak, her karşılaşılan olumsuzluğa müdahale etmeye, olayları teşhir ederek önlemeye çalıştı. Kendisini işgalci Yunan güçlerine karşı cesaretle ortaya atarak ve her meydana gelen olayı teşhir ederek, halkın güvenini boşa çıkarmadı. Yunan ve Rumlar tarafından katledilen şahıslarla ilgili kalabalık cenaze törenleri düzenledi, İtilaf Devletleri'nin İzmir temsilcilerini bu törenlere davet ederek dikkatlerini çekmeye ve dolayısıyla Yunan zulüm ve baskılarını önlemeye çalıştı.

Cesaretli girişimleri, Yunanlıların daha dikkatli olmalarına, baskıları biraz gevşetmelerine yol açtı. Bu yüzden Âlim Efendi'yi etkisiz hale getirmenin yolları arandı. Önce kendisine yardımcı olan oğlu Ârif (Özbilge) ile üvey oğlu Kemal (Irmak), 22 Temmuz 1919 günü tutuklandı. Ardından Manisa'daki Yunan savcısı 20 Ağustos 1919'da bir celp çıkararak, Âlim Efendi'ye Yunan Yüksek Komiseri Steryadis'in kendisini görmek istediğini ve ilk trenle İzmir'e gitmesi gerektiğini söyledi. Kendisine bir Yunan subayının refakat edeceğini de belirtti. Ertesi gün, 21 Ağustos 1919 sabahı istasyona erken gitti ve bir yolunu bulup trenle İzmir yerine İstanbul yönüne hareket etti.

Bursa'ya ulaştığında, Amiral Bristol Heyeti'nin Manisa'ya geldiğini haber aldı ve hemen Akhisar'a döndü. Fakat o gelene kadar, Heyet incelemesini tamamlayarak İzmir'e gittiği için Heyet'le görüşemedi. Bu yüzden Heyet'in hazırladığı raporda, *"Müftü dışındaki Türk sivil makamların yetkilileri Manisa'da kalmışlar, Yunan makamları tarafından İzmir'e çağrılan Müftü ise İstanbul'a kaçmıştır"* ifadesi yer aldı.

25 Ağustos 1919 tarihinde İstanbul'a geldi ve 27 gün sonra Üçüncü Balıkesir Kongresi için 20 Eylül 1919'da Balıkesir'e gitti. 16-22 Eylül 1919 tarihlerinde toplanan kongrede Heyet-i Merkeziye fahri üyeliğine getirildi. Yapılan seçimler sonucunda da asaleten kongre üyesi oldu.

Balıkesir'den Akhisar'a geçti ve Akhisar Kuva-yı Milliyesi'nin yöneticileri arasına dâhil oldu. Akhisar'da iken iki gazeteci ile görüştü. İlk görüştüğü gazeteci Tasvir-i Efkâr muhabiri Ârif Oruç'tu. 9 Ekim 1919'de yapılan görüşmenin metni 15 Ekim'de yayımlandı. Yazıda, Âlim Efendi'nin Yunan baskısı ve tutuklanma tehlikesi üzerine Manisa'dan kaçtığı ve şimdi Akhisar'da bir medresede kaldığı belirtildi. 30 Ekim 1919'da da Türk Dünyası gazetesinin sahibi Kâzım Nami (Duru) ile görüştü. 13 Kasım'da yayımlanan yazısında, Âlim Efendi'nin vatansever ve hamiyetli, ilim bakımından da memleketin övünmesine layık birisi olduğuna vurgu yapıldı.

Âlim Efendi 10-22 Mart 1920 tarihlerinde toplanan Beşinci Balıkesir Kongresi'ne Akhisar'ı temsilen katıldı. Kongre Reisliğine Mehmed Vehbi Bey, Birinci Reis Vekilliğine ise Âlim Efendi getirildi. Kongre çalışmaları sonunda, işgal sona erinceye kadar direnme ve Sivas Kongresi'nin amaç ve kararlarına bağlılık kararı alındı.

Beşinci Balıkesir Kongresi'nin çalışmaları sürerken, İstanbul işgal edildi ve 5 Nisan 1920'de de Damat Ferit Paşa Sadrazam oldu. İlk iş olarak Kuvâ-yı Milliye'ye cephe aldı. Şeyhülislâm Dürrizâde Abdullah Efendi'nin hazırladığı, 11 Nisan 1920 tarihli fetva ile Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Anadolu hareketi ve Kuvâ-yı Milliye, bir iç isyan olarak tanımlandı. Fetva, bu harekete katılanların öldürülmelerinin, şeriata uygun olduğunu duyurmaktaydı.

Şeyhülislâmın fetvası üzerine, Ankara Müftüsü Rifat (Böreççi) Efendi ile toplam 20 kişilik müftü ve müderris grubu tarafından bir karşı fetva hazırlandı ve Anadolu'da Kuvâ-yı Milliye'ye destek veren din bilginleri ile müftülere imzalatıldı. Ankara fetvası 22 Nisan 1920 tarihinde yayınlandı ve ilk kez Hacı Bayram Camii'nde okundu. Haâkimiyet-i Milliye gazetesinin 5 Mayıs 1920 tarihli nüshasında yayımlanan fetvanın altında imzası bulunan 153 din adamından birisi de Âlim Efendi'dir.

Bu sıralarda Âlim Efendi'nin müftülük görevinden alınması süreci başlatıldı. Mutasarrıf Hüsnü Bey, 24 Nisan 1920'de

Dâhiliye Nezareti'ne bir yazı göndererek, Âlim Efendi'nin azledilmesini ve yerine bu görevi vekâleten yürüten Abdülhamid Efendi'nin tayinini istedi. Mutasarrıf, Âlim Efendi'nin Kuvâ-yı Milliye'ye katıldığını ve liderleri arasında yer aldığını, Kuvâ-yı Milliye kongrelerine gidip gelmekte olduğunu ve son olarak Balıkesir Kongresi'ne ikinci reis seçildiğini vurguladı. Dâhiliye Nezareti 2 Mayıs 1920'de Şeyhülislâmlık makamına aynı bilgileri naklederek, gereğinin yapılmasını talep etti. Şeyhülislâmlık makamı da 8 Mayıs'ta "Meclis-i İntihâb-ı Memurin-i İlmiye"nin görüşünü alarak, 18 Mayıs 1920 tarihinde Âlim Efendi'yi azlederek yerine Abdülhamid Efendi'nin atanmasına karar verdi.

"Meclis-i İntihâb-ı Memurin-i İlmiye"nin ve Şeyhülislâmın yazılarında, azil sürecindeki gerekçelerden farklı olarak, Âlim Efendi'nin, "*Hükümet-i Seniyye'ce neşr ve ilân edilen Fetavâ-i Şerife ve Beyannâme-i Hümâyün ahkâm-ı münîfesine bilvücûh muhalif bulunmuş*" olması, azil gerekçesi haline geldi. Yani Âlim Efendi'nin, İstanbul Hükümeti'nin yayınladığı fetva ve beyannameye muhalif bir konumda olduğu, açıkça vurgulandı. 5 Mayıs'tan önceki belgelerde yer almayan bu gerekçe, Ankara Fetvası'nda Âlim Efendi'nin adının yer aldığı görüldükten sonra, belgelere girdi.

Âlim Efendi görevden alınma sürecinde Akhisar ve Balıkesir'deydi. Balıkesir'in işgal edildiği 30 Haziran 1920 tarihinde de Balıkesir'deydi. Yunan bombardımanı başlayınca İstanbul'a kaçtı. Balıkesir'de kalan ailesi de ardından İstanbul'a gitti. İstanbul'da bir süre Mustafa Fevzi Efendi'nin evinde gizlendi. Tevfik Paşa Hükümeti'nin kurulmasından sonra gizlenmekten kurtuldu ve bir helvacı dükkânı açarak geçimini sağladı.

26 Ağustos 1922'de başlayan Büyük Taarruz, hızla ve başarıyla yürütüldü ve Manisa, 8 Eylül 1922'de Yunan işgalinden kurtuldu. Âlim Efendi de yaklaşık üç yıl önce kaçmak zorunda kaldığı Manisa'ya 15 Ekim 1922 tarihinde geri döndü. İstasyonda kalabalık bir halk kitlesi tarafından karşılandı ve omuzlarda taşınarak Müftülük makamına oturtuldu. 16 Ekim 1922 tarihinde Manisa Müftülüğü'ne yeniden atandı.

Göreve başladıktan hemen sonra, 1922 Kasım ayı ortalarında, Tedkik-i Fecâyii ve Mezâlîm Komisyonu Başkanlığı'na getirildi. Müftülük görevinin yanında, *Darülhilâfetü'l-Âliyye Medresesi*'sinde, "*Encümen-i İlmî Reisi*" olarak da görev yaptı. Ayrıca dönemin en önemli sivil toplum kuruluşu olan Türk Ocağı üyesiydi ve 1 Haziran 1923 tarihinde Manisa Türk Ocağı idare ve murakabe heyetine seçildi. 21 Nisan 1924 tarihinde de beyaz şeritli İstiklâl Madalyası ile onurlandırıldı. 13 Aralık 1930 tarihinde ölümüne kadar Manisa Müftüsü olarak görev yaptı.

Çeşitli ihmaller dolayısıyla günümüze çok az eseri intikal etti. Mûsikideki ilk hocası Hâfız Mehmed Efendiydi. Diğer bir hocası Hasan Rüşdü Dedeydi. Ayrıca Çorapçı Ahmed Efendi olarak tanınan Ahmed Esat Uğurlu, Hacı Mûsâ Efendi, Kasapzâde Ahmed Efendi, Ali Asgar Efendi ve yeğeni Hâfız Mehmed Efendi faydalandığı kişiler arasındadır.

Tespit edilmiş eserleri bir kâr-ı nâtık, iki beste, bir aksak semâi, iki şuşul ve beş ilâhiden ibarettir. Güftesi de kendisine ait olan, her beytinde ayrı makam ve usulün kullanıldığı, on beş beyitlik hicaz kâr-ı nâtıkı onun mûsiki nazariyatı konusundaki geniş bilgisini göstermektedir.

Âlim Efendi, 13 Aralık 1930 Cumartesi günü hayata veda etti. Kabri, Manisa Çatal Mezarlığı'ndadır.

Nejdet BİLGİ

KAYNAKÇA

Ahmed, **Türk İstiklâl Harbi Başında Millî Mücadele**, Yay. İsmail Aka, Vehbi Günay, Cahit Telci, Akademi, İzmir 1993.

APAK, Rahmi, **İstiklâl Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu**, TTK, Ankara 1990.

Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhiddin Çarıklı'nın Kuva-yı Milliye Hatıraları, [Haz. Şerafettin Turan], Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 1967.

BALYALI, Tevfik, **Canlı Tarih**, Manisa 1964.

BERTUĞ, Selami, "Manisalı Âlim Efendi ve Klasik Türk Mûsikîsindeki Yeri", **2. Mesir Konferansları 20-30 Nisan 1983**, Manisa Turizm Derneği Yayınları: 4, (yty), ss. 7-20.

BİLGİ, Nejdet, "Bir Kuva-yı Milliyeci Olarak Manisa Müftüsü Ahmet Âlim Efendi", **Yüzüncü Yılında Milli Mücadele Döneminde Manisa (Manisa Vilayeti-Manisa Merkez)**, 1. Cilt, Ed. N. Gülmez-N. Bilgi, Berikan, Ankara 2000, ss. 605-648.

BİLGİ, Nejdet, "Milli Mücadele'nin Başlarında Batı Anadolu (Kâzım Nami'nin Gözlemleri)", **Manisa Araştırmaları**, 2, Manisa 2002, ss. 137-166.

BİLGİ, Nejdet, **İstiklâl Yolunda Bestekâr Bir Müftü Ahmet Âlim Efendi**, Manisa Belediyesi, Manisa 2008.

Cumhuriyetin 50. Yılında **Manisa 1973 İl Yıllığı**, Ayyıldız Matbaası, Ankara (ty).

ÇELEBİ, Mevlüt, "Manisa'da Yunan Mezaliminden Örnekler", **Manisa Dergisi**, 25-26 (Haziran-Aralık 2003), ss. 11-23.

ÇELEBİ, Mevlüt, "Saruhan Sancağında İzmir'in İşgaline Gösterilen Tepkiler", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, XX/2 (Aralık 2005), ss. 17-42.

ÇELİK, Recep, **Milli Mücadelede Din Adamları**, 1, Emre, İstanbul 1999.

DEDEOĞLU, Hasan- Necdet Okumuş, **Manisa Müzesi Hat Koleksiyonu**, Manisa Valiliği, Manisa 1999.

IRMAK, Kemal, **Salname Manisa Vilayeti Tarihi**, İstanbul 1937.

İLGÜREL, Mücteba, **Millî Mücadele'de Balıkesir Kongreleri**, Atatürk Araştırma Merkezi, İstanbul 1999.

İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal, **Hoş Sadâ Son Asır Türk Musikişinasları**, Türkiye İş Bankası, İstanbul 1958.

KARADANIŞMAN, Keşfi, "Manisa'nın Yunan İşgali Zamanında Yapılan Zulümlere Ait Tanzim Edilen Hatıralar", **Manisa Dergisi**, 16 (Kasım 1998), ss. 3-9.

KARAÖZ, Sadık, **Manisa Belediyesi Tarihçe Belediye Başkanları Çalışmalar**, Manisa (ty).

KAYGUSUZ, Bezmi Nusret, **Bir Roman Gibi**, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir 2002.

Köklü, H. Nusret, **Manisa İşgalden Kurtuluşu**, Bizim Büro, Ankara 1976.

M. Nuri Yörükoğlu, **Manisa Yangını Triumvira, Vahdet-i Müsellese yahut Üç günlük Tahrip Altı Asırlık Bir İmar**, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa 2002.

ÖZALP, Kazım, **Millî Mücadele 1919-1922**, I, TTK, Ankara 1985.

ÖZCAN, Nuri, "Ahmed âlim Efendi", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. Ek 1, İstanbul 2016, s. 40.

ÖZTOPRAK, İzzet, **İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2014.

Salname-i Devlet-i Aliye-i Osmaniye 1333-1334 Sene-i Maliye, Dersaadet 1334, s. 527.

SARIKOYUNCU, Ali, **Milli Mücadele Din Adamları**, I-II, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 1999.

SU, Kâmil, **Manisa ve Yöresinde İşgal Acıları**, Kültür Bakanlığı, Ankara 1982.

TURAN, Mustafa, **Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli -1919-1923)**, Ankara 1999.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi 1925-1926, Matbaa-i Amire, İstanbul 1926.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi 1926-1927, Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi [1927].

ULUÇAY, Çağatay - İbrahim Gökçen, **Manisa Tarihi**, Manisa Halkevi, İstanbul 1939.

ULUÇAY, Çağatay, **Manisa Ünlüleri**, Manisa Lisesi, Manisa 1946.

ÜNAL, Muhittin, (Hazırlayan), **56. Fırka Harb Ceridelerinden Miralay Bekir Sami Günsav'ın Milli Mücadele Anıları**, I. Cilt, TTK, Ankara 2016.

28/11/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ahmet-alim-efendi-1874-1930/?pdf=6002> adresinden erişilmiştir